

شناسایی نظرات دانشجویان، اساتید و مدیران آموزشی در خصوص عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت آموزش در دانشگاه علوم پزشکی همدان

مهسا سروی^۱، معصومه صیدی^۲، حسین عماد ممتاز^۳، ندا مهدوی^۴، مریم افشاری^{۵*}

چکیده

مقدمه: با توجه به اهمیت کیفیت آموزش در دانشگاه‌ها، بر روی برنامه‌های رشد و توسعه کشور هدف این مطالعه، تبیین نظرات دانشجویان، اساتید و مدیران آموزشی در خصوص عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت آموزش در دانشگاه علوم پزشکی همدان بود.

روش بررسی: این مطالعه کیفی با استفاده از تحلیل محتوای قراردادی برای درک تجربیات دانشجویان، اساتید و مدیران در دانشگاه علوم پزشکی همدان انجام شد. شرکت‌کنندگان از طریق نمونه‌گیری هدفمند با تنوع در نظر گرفتن دانشکده، گروه آموزشی، سطح، سن و جنسیت انتخاب شدند. مصاحبه‌ها به صورت حضوری شامل مصاحبه‌های عمیق با ۲۰ دانشجو، ۸ استاد و ۳ مدیر آموزشی انجام شد و پاسخ‌ها با استفاده از مدل Graneheim و Lundman تحلیل شدند.

نتایج: عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه دانشجویان در چهار درون مایه اصلی شامل نحوه تدریس استاد در کلاس، بهره‌گیری از فنون نوین آموزشی، تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو، فراهم بودن زیر ساخت‌های آموزشی بود. عوامل مؤثر از دیدگاه مدیران آموزش در دو درون مایه اصلی شامل تدریس در کلاس، تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو و در چهار درون مایه اصلی شامل انگیزه اساتید، توانمندسازی اساتید، ویژگی‌های اساتید، ویژگی‌های دانشجویان بود.

نتیجه‌گیری: ارتقاء کیفیت آموزش به تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو، روش‌های تدریس استاد، استفاده از فنون نوین آموزشی، و زیرساخت‌های آموزشی بستگی دارد. همچنین، انگیزه و توانمندی اساتید، ویژگی‌های اساتید و دانشجویان نیز نقش مهمی در این زمینه دارند. بنابراین، برای بهبود کیفیت آموزش، توجه به این عوامل از سوی مدیران آموزشی ضروری می‌باشد.

کلید واژه‌ها: تجارب، دانشجویان، اساتید، مدیران آموزشی، کیفیت آموزش

۱- کارشناسی ارشد آموزش بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.

۲- استادیار آموزش پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه علوم پزشکی (EDC)، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.

۳- گروه اطفال، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.

۴- استادیار، گروه ارگونومی، دانشکده بهداشت، مرکز تحقیقات بهداشت و ایمنی شغلی، قطب علمی آموزشی بهداشت حرفه‌ای کشور، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.

۵- مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران.

* نویسنده مسئول؛ تلفن: +۹۸ ۸۱۳۸۳۸۰۳۹۸ پست الکترونیکی: m.afshari@umsha.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۵

تاریخ بازبینی: ۱۴۰۲/۱۱/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۲۴

مقدمه

در قرن جاری یکی از اهداف اصلی در تمامی سازمان‌ها دستیابی به کیفیت و تلاش برای بهبود آن است. مؤسسات آموزش عالی نیز از این قاعده مستثناء نبوده و همواره به دنبال ایجاد و توسعه فرهنگ کیفیت می‌باشند (۱). دانشگاه در مسیر دستیابی به توسعه پایدار به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین نهاد در فراهم کردن نیروهای متخصص نقش مهمی را به عهده دارد و رشد و بالندگی هر جامعه‌ای مرهون نظام آموزشی آن جامعه است (۲-۴). از جمله تعریف‌هایی که از کیفیت در آموزش عالی شده است، تعریف شبکه بین‌المللی نهادهای تضمین کیفیت در آموزش عالی است. این شبکه دو تعریف از کیفیت آموزش عالی ارائه داده است: (۱) کیفیت به‌عنوان تطابق وضعیت آموزش عالی با استانداردهای از قبل تعیین‌شده و (۲) کیفیت به‌عنوان تطابق وضعیت آموزش عالی با رسالت، هدف و انتظارات یاران آموزشی (منظور افراد ذی‌ربط، ذی‌نفع و ذی‌علاقه در امور دانشگاهی است از جمله هیأت علمی، مسئولان دانشگاهی، دانشجویان، قانون‌گذاری و امثال آنان) (۵).

کیفیت پایین آموزش در دانشگاه‌ها، می‌تواند به فقر دانشی، بینشی و مهارتی نیروی انسانی منجر شود و در نهایت برنامه‌های رشد و توسعه کشور را با مشکلات مواجه کند. به همین دلیل برای توسعه و رشد کشور آموزش عالی با دقت خاصی موردنظر قرار گرفته و به آن توجه می‌شود تا جایی که این توجه، منجر به افزایش کمی بی‌سابقه‌ای در آموزش عالی، به‌صورت یک‌سویه شده است. به‌طوری‌که موضوع کیفیت در آموزش عالی در حد مطلوب و مناسب موردتوجه قرار نگرفته است (۶).

پژوهش درباره کیفیت آموزش در دانشگاه‌ها یکی از مهم‌ترین مسائلی است که موردبررسی قرار می‌گیرد چون می‌تواند اطلاعات لازم برای تجزیه و تحلیل مسائل آموزشی، تصمیم‌گیری‌های اساسی و برنامه‌ریزی‌های راهبردی در اختیار اساتید، مسئولان و دست‌اندرکاران آموزش عالی قرار دهد (۷). در پژوهشی که در آن عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی مورد سنجش قرار گرفت نتایج به روش تدریس، سازمان‌دهی محتوای آموزشی، سازمان‌دهی فضای آموزشی و ارزشیابی

کلاسی اشاره کرد (۵). در مطالعات دیگری نیز مؤلفه‌های روش تدریس استاد، سازمان‌دهی محتوای آموزشی، امکانات و تجهیزات دانشکده، وضعیت دانشجو، صلاحیت حرفه‌ای استاد و فناوری‌های نوین از جمله عوامل تأثیرگذار بر کیفیت آموزش در آموزش عالی بیان شد که در میان آن‌ها روش تدریس اساتید دارای اولویت اول بود (۸، ۶).

بنابراین مساله کیفیت در آموزش یکی از ارکان مهم و حیاتی رشد و توسعه محسوب می‌شود. در طی بررسی متون مشخص گردید که موضوع کیفیت در آموزش عالی خیلی مورد توجه قرار نگرفته است و مطالعات اندکی به بررسی ارتقا کیفیت در آموزش پرداخته به طوری که تعیین‌کننده‌های مؤثر بر این جز مهم از آموزش پنهان مانده است و اگر مطالعه‌ای صورت گرفته بر روی دانشجویان بوده و سایر افراد مرتبط با آموزش دانشجو را در نظر نگرفته‌اند. از آنجا که دانشگاه علوم پزشکی همدان یک مرکز آموزش عالی است و در حال حاضر تعداد زیادی دانشجو در رشته‌های مختلف در این دانشگاه مشغول به تحصیل می‌باشند و نتیجه این پژوهش می‌تواند به ارتقا دانشگاه در کیفیت آموزشی کمک کند، لذا در این پژوهش به تبیین نظرات دانشجویان، اساتید و مدیران آموزشی در خصوص عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت آموزش در دانشگاه علوم پزشکی همدان پرداخته شد.

روش کار

این پژوهش یک مطالعه کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوای قراردادی بود. تحلیل محتوا یک روش پژوهش برای استنتاج تکرار و معتبر از داده است (۹). در مطالعه حاضر بر اساس هدف پژوهش، جامعه هدف دانشجویان در حال تحصیل، اساتید و مدیران آموزشی مشغول کار در دانشکده‌های مختلف دانشگاه علوم پزشکی همدان بودند. معیارهای ورود به مطالعه شامل دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی همدان، اساتید و مدیران آموزشی مشغول به تدریس و کار در

شرکت‌کننده مایل است از دیدگاه خود در زمینه پژوهش بیان نماید، فراهم گردد.

جهت تحلیل داده‌ها روش گرانهایم و لاندمن مورد استفاده قرار گرفت. گام اول، متن مصاحبه‌ها کلمه به کلمه پیاده‌سازی شدند و به عنوان داده اصلی تحقیق استفاده گردیدند. در گام دوم، متن به واحدهای معنایی که خلاصه و کوتاه شده‌اند، تقسیم‌بندی شد. در گام سوم، طراحی انتزاعی نمودن واحدهای معنایی و انتخاب کدها انجام شد. با توجه به تجارب مشارکت‌کنندگان، مفاهیم آشکار و پنهان به صورت جملات یا پاراگراف از کلمات آن‌ها و کدهای دلالت‌کننده مشخص شد، سپس کدگذاری و خلاصه‌سازی انجام گرفت. در گام چهارم، بر اساس مقایسه مداوم شباهت‌ها، تفاوت‌ها و تناسب، کدهایی که بر موضوع واحدی دلالت می‌کنند، در یک طبقه قرار گرفت و زیرطبقات و طبقات دسته‌بندی گردید و کدهای محوری شکل گرفت. نقاط مبهم و نیازمند توجه، علاوه بر بازنگری توسط مشارکت‌کنندگان، در مصاحبه‌های بعدی نیز مورد بررسی قرار گرفت؛ به نحوی که نقاط ابهام برطرف شد و جایگاه کدها در هر طبقه به طور کامل مشخص گردید. در گام پنجم در سطح تفسیری، طبقات تلخیص و مفهوم مرکزی هر طبقه مشخص گردید و مفاهیم اصلی و انتزاعی استخراج شد. مفاهیم بر اساس شرح مضامین درونی با توجه به کل داده‌ها مورد بازبینی قرار گرفت (۱۱).

برای افزایش کیفیت مصاحبه و حفظ موازین اخلاقی، تکنیک‌هایی مانند عدم شروع فی‌البداهه مصاحبه، ارائه بازخورد، پرهیز از القای نظرات به مصاحبه‌شونده، جلب اعتماد و قطع مصاحبه در صورت لزوم مورد توجه محققین قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها بعد از اولین مصاحبه صورت گرفت. به طوری که در نظر گرفته شد که این تجزیه و تحلیل‌ها منجر به تولید مفاهیم و ایجاد سؤالات جدید و در نتیجه کسب اطلاعات بیشتر شود. برای افزایش اعتماد و اعتبار علمی نتایج از روش‌های لینکلون و گوبا استفاده شد که چهار معیار مقبولیت، تأییدپذیری، وابستگی و قابلیت انتقال را برای استحکام

دانشگاه علوم پزشکی همدان و تکمیل فرم رضایت نامه کتبی آگاهانه به منظور شرکت در مطالعه بود.

مشارکت‌کنندگان پژوهش افرادی بودند که از طریق نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. به طوری که شرکت‌کنندگان با حداکثر تنوع از نظر دانشکده، گروه آموزشی، مقطع تحصیلی، سن و جنسیت انتخاب شدند. در روز مصاحبه، شرکت‌کنندگان پژوهش در زمینه چگونگی انجام طرح و محرمانه بودن اطلاعات و همچنین هدف از انجام این طرح، توجیه شده و در صورت تمایل به شرکت در مطالعه، از آن‌ها رضایت‌نامه آگاهانه اخذ شد. با توجه به اینکه این مطالعه از نوع کیفی است، ۲۰ نفر دانشجوی، ۸ نفر استاد و ۳ نفر مدیر آموزشی مورد مصاحبه عمیق قرار گرفتند. نمونه‌گیری از این گروه‌ها تا جایی ادامه پیدا کرد که به اشباع داده‌ها رسیده و با ورود فرد جدید اطلاعات دیگری اضافه نگردید (۱۰). جمع‌آوری داده‌ها پس از تأیید طرح و ضمن هماهنگی محققین با مسئولین دانشگاه و اخذ مجوز لازم با افراد صورت گرفت.

برای جمع‌آوری داده‌ها از راهنمای مصاحبه جهت دانشجویان، اساتید و مدیران آموزشی استفاده شد. در شروع مصاحبه مشخصات دموگرافیک شرکت‌کنندگان سؤال شده و ثبت گردید. مصاحبه با یک سؤال کلی مبنی بر «تجربه شما از آموزش و تدریس را توضیح دهید» از مشارکت‌کنندگان در مطالعه شروع شد و سپس سؤالات جزئی‌تری برای تشخیص عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش برای تعمیق بخشیدن به اطلاعات از شرکت‌کنندگان پرسیده شد. کلیه مصاحبات به صورت انفرادی و چهره به چهره و توسط یک نفر از اعضای تیم تحقیق اجرا شد. تمام پاسخ‌های شرکت‌کنندگان، به صورت کلمه به کلمه، توسط محقق یادداشت شد و هم‌زمان با رضایت مصاحبه‌شونده صدای او نیز توسط ضبط‌صوت در صورت داشتن رضایت ضبط گردید. مصاحبه با افراد با تمایل و برحسب زمان تعیین‌شده توسط هر دو طرف به صورت حضوری انجام گرفت. مصاحبه به صورت عمیق انجام گردید تا علاوه بر دستیابی به پاسخ سؤالات از پیش تعیین‌شده، فرصتی هم برای آنچه

داده‌های کیفی لازم می‌دانند (۱۲). جهت قابلیت ثبات، داده‌ها توسط دو پژوهشگر بازرنگری گردید. همچنین سعی شد از طولانی شدن زمان جمع‌آوری داده‌ها (انجام مصاحبه‌ها) تا حد امکان خودداری و از همه مشارکت‌کنندگان راجع به یک موضوع پرسیده شد. برای تأییدپذیری مطالعه، فرایند انجام کار در اختیار چند تن از محققین مطالعه قرار داده شد و صحت نحوه انجام پژوهش تأیید گردید. در زمینه انتقال‌پذیری، دست‌نوشته‌ها، مصاحبه‌ها و واحدهای تحلیل همراه با کدهای اولیه استخراج شده به مشارکت‌کنندگان ارائه و نظرات تکمیلی آن‌ها اخذ و اصلاحات لازم انجام و نکات پیشنهادی لحاظ شد.

از ۲۰ دانشجوی شرکت‌کننده در این مطالعه ۱۳ نفر زن و ۷ نفر مرد بودند. محدوده سنی اغلب آن‌ها بین ۱۸ تا ۲۲ سال بود. نیمی از دانشجویان در مقطع تحصیلی کارشناسی مشغول بودند (۱۰ نفر). ۱۵ دانشجوی در مطالعه مجرد بودند. همچنین از ۳ نفر مدیر آموزشی شرکت‌کننده در مطالعه دو نفر زن بودند. همگی بالای ۳۵ سال بودند. یک نفر دارای مدرک دکتری تخصصی بود. ۲ نفر از مدیران متأهل بودند. همگی سابقه بالای ۱۱ سال داشتند. همینطور از ۸ استاد شرکت‌کننده در مطالعه ۵ نفر زن و همگی بالای ۳۵ سال سن داشتند. ۶ نفر متأهل و سابقه کاری نیمی از اساتید بین ۵ تا ۱۰ سال بود (جدول شماره ۱).

جدول ۱. مشخصات دموگرافیک و زمینه‌ای شرکت‌کنندگان در مطالعه

تعداد			متغیر	
اساتید (۸ نفر)	مدیران آموزش (۴ نفر)	دانشجویان (۲۰ نفر)		
۳	۱	۷	مرد	جنس
۵	۲	۱۳	زن	
۰	۰	۱۰	۱۸-۲۲ سال	سن
۰	۰	۹	۲۳-۳۴ سال	
۸	۳	۱	۳۵ سال و بیشتر	
۰	۱	۱۰	کارشناسی	مدرک تحصیلی
۰	۰	۵	دکتری حرفه‌ای	
۰	۱	۳	کارشناسی ارشد	
۸	۱	۲	دکتری تخصصی	
۶	۲	۵	متاهل	وضعیت تأهل
۲	۱	۱۵	مجرد	
۲	۰	-	کمتر از ۵ سال	سابقه کار
۴	۰	-	۵ تا ۱۰ سال	
۲	۳	-	۱۱ سال و بیشتر	

در این پژوهش تحلیل داده‌ها منجر به استخراج سه دسته‌بندی کلی شامل عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه دانشجویان، مدیران آموزشی و اساتید شد.

جدول شماره ۲ عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه دانشجویان را در چهار درون مایه اصلی و هفده درون

مایه فرعی نشان می‌دهد. عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت آموزش شامل چهار تم اصلی (۱) نحوه تدریس استاد در کلاس (با درون مایه‌های فرعی؛ تسلط کافی و قدرت بیان روان، حرکت استاد هنگام تدریس، اسلایدهای خلوت و عدم روخوانی، مشارکتی کردن تدریس با دانشجویان، عدم بیان حجم زیادی از مطالب

بدون وقفه)، ۲) بهره‌گیری از فنون نوین آموزشی (با درون مایه‌های فرعی؛ استفاده از فیلم و تصاویر آموزشی، استفاده از تکنولوژی هنگام تدریس)، ۳) تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو (با درون مایه‌های فرعی؛ استفاده از اساتید جوان باسواد، استاد با اخلاق و منظم، عدم تخریب دانشجو توسط استاد، ارتباط متقابل دانشجو و استاد، اهمیت به مشکلات شخصی دانشجویان)، ۴) فراهم بودن زیر ساخت‌های آموزشی (با درون مایه‌های فرعی؛ ارائه واحدهای عملی همزمان با دروس نظری، سبک‌تر چیدن زمان کلاس‌های درس روزانه، انجام اعتباربخشی از فضای آموزشی، وجود سالن مطالعه و کتابخانه مجهز، تقلیل جمعیت کلاس‌های درس) می‌باشد.

یکی از عواملی که از نظر دانشجویان بر روی ارتقاء کیفیت آموزش تأثیر می‌گذاشت نحوه تدریس استاد در کلاس درس بود. دانشجو شماره ۱ بیان می‌کند «استادی که روی مطالب تسلط زیادی دارد بهتر می‌تونه درس بده و همینطور اساتیدی که قدرت بیان بهتری دارند دانشجوها هم راضی‌ترن.» همین‌طور دانشجو شماره ۱۳ بیان می‌کند «استادی که یک‌جا نمیشینه و تو کلاس حرکت داره چون کنترل بهتری رو دانشجو و تدریس داره بهتره و صداشم بلندتره». دانشجو شماره ۵ بیان کرد «تدریس رو اگر استاد با همکاری دانشجوها انجام بده و

فقط استاد درس نده خیلی بهتره». بهره‌گیری از فنون و تکنولوژی جدید آموزشی از مواردی بود که بر روی ارتقاء کیفیت آموزش اثرگذار بود. دانشجو شماره ۷ بیان کرد «استادی که از فیلم در آموزش استفاده می‌کنه و به تکنولوژی‌های جدید آشنا هست بهتر درس میده و دانشجوها راضی‌ترن.» همچنین از مواردی که بر روی ارتقاء کیفیت از نظر دانشجوها مؤثر بود تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو بود. دانشجو شماره ۹ بیان کرد «اساتید جوان چون به روزتر هستند خیلی بهتر با دانشجوها ارتباط می‌گیرن و دانشجوها بهترم درس‌ها رو گوش میدن.» همچنین دانشجوی شماره ۱۱ بیان کرد «اساتید با اخلاق و منظم رو دانشجوها دوس دارن و درسشون رو خوب می‌خونن و گوش میدن.» از دیگر مواردی که بر روی ارتقاء کیفیت از دید دانشجویان مؤثر بود می‌توان به فراهم بودن زیر ساخت‌های آموزشی اشاره نمود. دانشجوی شماره ۲۰ بیان کرد «جمعیت برخی از کلاس‌ها خیلی بالاست و واقعاً یادگیری در این کلاس‌ها بسیار پایین هستش.» همچنین دانشجوی شماره ۱۷ بیان کرد «وجود سالن مطالعه و کتابخانه مجهز با کتاب‌های جدید در هر دانشکده می‌تونه رو کیفیت آموزش تأثیر بذاره.»

جدول ۲. دسته بندی درون مایه های اصلی و فرعی از عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه دانشجویان

مفاهیم اصلی	درون مایه های فرعی
نحوه تدریس استاد در کلاس	تسلط کافی و قدرت بیان روان
	حرکت استاد هنگام تدریس
	اسلایدهای خلوت و عدم روخوانی
	مشارکتی کردن تدریس با دانشجویان
	عدم بیان حجم زیادی از مطالب بدون وقفه
بهره گیری از فنون نوین آموزشی	استفاده از فیلم و تصاویر آموزشی
	استفاده از تکنولوژی هنگام تدریس
تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو	استفاده از اساتید جوان باسواد
	استاد با اخلاق و منظم
	عدم تخریب دانشجو توسط استاد
	ارتباط متقابل دانشجو و استاد
	اهمیت به مشکلات شخصی دانشجویان
فراهم بودن زیر ساخت های آموزشی	ارائه واحدهای عملی همزمان با دروس نظری
	سبک تر چیدن زمان کلاس های درس روزانه
	انجام اعتباربخشی از فضای آموزشی
	وجود سالن مطالعه و کتابخانه مجهز
	تقلیل جمعیت کلاس های درس

از دید مدیران آموزشی چگونگی تدریس استاد در کلاس درس می تواند بر روی ارتقاء کیفیت آموزش مؤثر باشد. مدیر آموزش شماره ۲ بیان کرد «به روزرسانی محتواهای آموزشی توسط استاد می تواند باعث آموزش مؤثر بشه». همچنین تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو می تواند به ارتقاء کیفیت کمک نماید. مدیر آموزشی شماره ۳ بیان می کند «هماهنگی بین استاد، دانشجو و آموزش می تواند به کیفیت آموزش کمک کنه و نذاره مشکلات خیلی زیاد بشن».

جدول شماره ۳ عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه مدیران آموزش را در دو درون مایه اصلی و شش درون مایه فرعی نشان می دهد. عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت آموزش شامل دو تم اصلی (۱) تدریس استاد در کلاس (با درون مایه های فرعی؛ علاقمندی به تدریس و محتوای درسی، به روزرسانی محتوای آموزشی توسط اساتید، سازگاری با تغییرات تکنولوژی)، (۲) تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو (با درون مایه های فرعی؛ استاد منظم و وقت شناس، دانشجویان پیگیر امور آموزش، هماهنگی بین اساتید، دانشجویان و آموزش) می باشد.

جدول ۳. دسته بندی درون مایه های اصلی و فرعی از عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه مدیران آموزش

مفاهیم اصلی	درون مایه های فرعی
تدریس استاد در کلاس	علاقمندی به تدریس و محتوای درسی
	به روزرسانی محتوای آموزشی توسط اساتید
	سازگاری با تغییرات تکنولوژی
تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو	استاد منظم و وقت شناس
	دانشجویان پیگیر امور آموزش
	هماهنگی بین اساتید، دانشجویان و آموزش

دوره های تولید و کار با تکنولوژی های جدید، برگزاری دوره های تعامل با دانشجو، (۳) ویژگی های اساتید (با درون مایه های فرعی؛ وقت شناس بودن، الگو و موفق بودن، ضابطه مند و مسئولیت پذیر بودن)، (۴) ویژگی های دانشجویان (با درون مایه های فرعی؛ علاقمند به تحصیل، پیگیر بودن، مؤدب و منضبط بودن) می باشد.

جدول شماره ۴ عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه اساتید را در چهار درون مایه اصلی و یازده درون مایه فرعی نشان می دهد. عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت آموزش شامل چهار تم اصلی (۱) انگیزه اساتید (با درون مایه های فرعی؛ انگیزه های مالی، انگیزه های ارتقاء، انگیزه های درونی)، (۲) توانمندسازی اساتید (با درون مایه های فرعی؛ برگزاری

جدول ۴. دسته بندی درون مایه های اصلی و فرعی از عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه اساتید

مفاهیم اصلی	درون مایه های فرعی
انگیزه اساتید	انگیزه های مالی
	انگیزه های ارتقاء
	انگیزه های درونی
توانمندسازی اساتید	برگزاری دوره های تولید و کار با تکنولوژی های جدید
	برگزاری دوره های تعامل با دانشجو
ویژگی های اساتید	وقت شناس بودن
	الگو و موفق بودن
	ضابطه مند و مسئولیت پذیر بودن
	علاقمند به تحصیل
ویژگی های دانشجویان	پیگیر بودن
	مؤدب و منضبط بودن

شماره ۴ بیان کرد «انگیزه های پولی باعث میشه آدم با خودش بگه بیشتر وقت بذارم تا عذاب وجدان کم کاری نگیرم.» همین طور توانمندسازی اساتید توسط معاونت آموزشی می تواند به ارتقاء کیفیت آموزش کمک کند. استاد شماره ۵ بیان کرد

انگیزه های اساتید اگر مناسب باشند می توانند بر روی ارتقاء کیفیت آموزش اثر بگذارند. استاد شماره ۱ بیان کرد که «حس این که این دانشجوها قراره به جامعه خدمت کنن باعث میشه تمام توانم رو تدریس در کلاس درس بذارم.» همچنین استاد

«کارگاه‌های تعامل با دانشجو و کارگاه‌های تولید تکنولوژی‌های جدید در حیطه آموزش می‌تونه مؤثر باشه در کیفیت آموزش». همچنین ویژگی‌های مناسب اساتید می‌تواند بر ارتقاء کیفیت اثر بگذارد. استاد شماره ۶ بیان کرد «استادی که مسئولیت‌پذیره و موفقه در همه جنبه‌ها از جمله آموزش هم موفقه». از نظر اساتید دانشجویانی که ویژگی‌های مثبت دارند می‌توانند بر ارتقاء کیفیت در آموزش تأثیرات مطلوب داشته باشند. استاد شماره ۸ بیان کرد «دانشجویانی که پیگیر درس هستند و علاقه نشان می‌دهند در بالابردن کیفیت آموزش مؤثرند و استاد هم بیشتر تمایل به آموزش بهتر در این کلاس‌ها داره».

بحث

این مطالعه با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت در آموزش از دیدگاه دانشجویان، اساتید و مدیران انجام گرفت که نشان از حائز اهمیت بودن عوامل شناسایی‌شده برای کیفیت تدریس/آموزش از منظر دانشجویان، اساتید و مدیران آموزشی بود. یافته‌های حاصل از این مطالعه عوامل متعددی را برای ارتقاء کیفیت آموزشی مشخص کرد که این عوامل از دیدگاه دانشجویان شامل نحوه تدریس استاد در کلاس، بهره‌گیری از فنون نوین آموزشی، تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو و فراهم بودن زیرساخت‌های آموزشی در دانشجویان می‌باشد. عوامل مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه مدیران آموزش نیز تدریس استاد در کلاس و تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو می‌باشد. از نظر اساتید نیز انگیزه اساتید، توانمندسازی اساتید، ویژگی‌های اساتید، ویژگی‌های دانشجویان عوامل مؤثر می‌باشد.

از میان عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت آموزشی از نظر دانشجویان، تأثیر نحوه تدریس اساتید در آموزش در مطالعات مکوندی و همکاران (۱۳)، عابدینی و کمالی (۱۴)، کیخا و همکارانش (۱۵)، خدیوی و همکاران (۱۶) و Chan Yin- Fah (۱۷) نیز تأیید شده است. در تبیین نتایج این پژوهش باید گفت که نحوه تدریس استاد گویه‌های تسلط کافی بر

مباحث و قدرت بیان روان، حرکت استاد در کلاس هنگام تدریس، استفاده از اسلایدهای خلوت و عدم روخوانی محض از روی اسلایدها، مشارکتی کردن تدریس با دانشجویان، عدم بیان حجم زیادی از مطالب بدون وقفه را بر می‌گیرد. خدابخش و همکاران (۱۸)، کیخا و همکاران (۱۵) و زمانی (۱۹) در مطالعه خود به بهره‌گیری از فنون نوین آموزشی اشاره کردند. خدابخش و همکاران روش‌های نوین تدریس را به عنوان عامل مؤثر شناسایی کردند (۱۸). اهمیت این موضوع در پژوهش ما نیز نشان داده شده است و در این گویه دانشجویان به استفاده از فیلم و تصاویر آموزشی و استفاده از تکنولوژی هنگام تدریس اشاره کردند. تعاملات بین استاد و دانشجو در مطالعه زمانی (۱۹) در بخش صلاحیت حرفه‌ای استاد حائز اهمیت بود. همچنین در مطالعه دیگری (۲۰) نیز در دسترس بودن اساتید و مهربان بودن آن‌ها از مهم‌ترین عوامل تعیین کیفیت آموزشی بودند. در این پژوهش نیز دانشجویان بیان داشتند که در تعامل با اساتید جوان باسواد، اساتید با اخلاق و منظم، اساتیدی که برای مشکلات شخصی دانشجویان اهمیت قائل هستند و دانشجو را تخریب نمی‌کنند و به خوبی با دانشجویان ارتباط متقابل برقرار می‌کنند بهتر آموزش می‌بینند. همانگونه که در مطالعات مختلف اهمیت زیر ساخت‌های آموزشی در ارتقا کیفیت آموزشی به اثبات رسیده است در این پژوهش نیز دانشجویان زیرساخت‌های آموزشی را به عنوان یکی از عوامل مهم برشمردند (۱۵، ۱۹، ۲۱). در مطالعه عابدینی و همکاران نیز امکانات فیزیکی کلاس از لحاظ نور، صدلی، گرما و سرما در نهایت فضای آموزشی مطلوب در جهت انجام کارهای پژوهشی به عنوان عامل مؤثر در کیفیت آموزشی بیان شده است (۱۴). در پژوهش حاضر نیز ارائه واحدهای عملی همزمان با دروس نظری، سبک‌تر چیدن زمان کلاس‌های درس روزانه، انجام اعتباربخشی از فضای آموزشی، وجود سالن مطالعه و کتابخانه مجهز و تقلیل جمعیت کلاس‌های درس به عنوان عوامل مهم شناخته شد.

مسئولیت‌پذیر بودن بود. در مطالعات قبلی نیز عواملی مثل تخصیص زمان کافی برای حل مشکلات دانشجویان (۱۴) از عوامل مؤثر بر کیفیت آموزشی بود. همچنین عدم حمایت اعضای هیأت علمی در حمایت دانشجویان یکی از عوامل مؤثر بر شکل‌گیری و توسعه کژکارکردی‌های آموزشی می‌باشد (۲۲). ویژگی‌های مؤثر دانشجویان بر ارتقاء آموزشی از نظر اساتید علاقمند بودن به تحصیل، پیگیر بودن و مؤدب و منضبط بودن بود. در مطالعات قبل نیز مشارکت فعال در جریان تدریس (۱۴)، علاقمندی به رشته تحصیلی (۱۵)، پرسشگر بودن و مشارکت جو بودن دانشجوی (۱۵) به عنوان عوامل مؤثر بیان شدند.

یکی از مفاهیم اصلی مؤثر در ارتقاء کیفیت آموزش از دیدگاه دانشجویان نحوه تدریس استاد در کلاس درس بود که مدیران آموزشی نیز به اهمیت تدریس استاد اشاره کردند. در دیدگاه دانشجویان تسلط استاد، حرکت او هنگام تدریس و بیان حجم مناسبی از مطالب بیان شد اما در دیدگاه مدیران منظور علاقه‌مندی اساتید به تدریس، به‌روزرسانی محتوا و سازگاری با تغییرات تکنولوژی بود.

یکی دیگر از درون مایه‌های اصلی از دیدگاه دانشجویان تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو بود که دانشجویان به باخلاق بودن استاد، اهمیت دادن به مشکلات دانشجو، استفاده از اساتید جوان، عدم تخریب دانشجو توسط استاد و ارتباط متقابل میان دانشجو و استاد اشاره کردند، اما مدیران آموزشی، وقت‌شناسی استاد، پیگیر امور آموزش بودن دانشجویان و هماهنگی بین اساتید و دانشجویان و امور آموزش را در این بین حائز اهمیت می‌دانستند. در دیدگاه اساتید نیز در مفهوم اصلی ویژگی‌های اساتید به وقت‌شناس بودن استاد اشاره شد. در مفهوم اصلی توانمندسازی از دیدگاه اساتید، اهمیت برگزاری دوره‌های تعامل با دانشجو توسط اساتید اعلام گردید.

موضوع استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی که توسط دانشجویان در مفهوم اصلی با درون مایه‌های استفاده از فیلم و تصاویر و استفاده از تکنولوژی ذکر شد توسط اساتید نیز با

در بخش عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت آموزشی از دیدگاه مدیران آموزشی، عوامل به دو دسته تدریس استاد در کلاس و تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو تقسیم شدند. همان‌گونه که در مطالعات مختلف به آن پرداخته شده بود در بخش تدریس استاد، علاقمندی به تدریس و محتوای درسی، به روزرسانی محتوای آموزشی توسط اساتید، سازگاری با تغییرات تکنولوژی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود (۱۳-۱۵، ۲۱). در بخش تعاملات استاد و دانشجو، منظم و وقت‌شناسی اساتید، دانشجویان پیگیر امور آموزشی، ایجاد هماهنگی بین اساتید، دانشجویان و آموزش از جمله عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت آموزشی شناخته شد که این نتایج با مطالعات مکوندی (۱۳)، کیخا (۱۵) و زمانی (۱۹) هم‌راستا بود.

در بخش عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت آموزشی از دیدگاه اساتید چهار دسته از عوامل شامل انگیزه اساتید، توانمندسازی اساتید، ویژگی‌های اساتید و ویژگی‌های دانشجویان بود. بخش انگیزه اساتید شامل انگیزه‌های مالی، انگیزه‌های ارتقاء، انگیزه‌های درونی بود که به گونه‌ای در مطالعات قبلی نیز به تأیید رسیده بود (۱۳، ۱۴، ۲۱). در مطالعه دمیرچیلی و همکاران فراهم ساختن امنیت شغلی، رفاه اقتصادی و حمایت حرفه‌ای استادان اشاره شد (۲۱). در مطالعه عابدینی بلترک و همکاران نیز میزان علاقه مندی استاد به تدریس یکی از مهم ترین عوامل تأثیرگذار در کیفیت آموزشی بود (۱۴). مطالعه مطلبی فر و همکاران نیز شکاف ایجاد شده بین صاحبان علم و ثروت را یکی از عوامل مؤثر بر ضعف انگیزشی اساتید می‌داند (۲۲). توانمندسازی اساتید شامل برگزاری دوره‌های تولید و کار با تکنولوژی‌های جدید و برگزاری دوره‌های تعامل با دانشجو بود. که در مطالعات مختلف به استفاده از مفاهیم جدید علمی برای هر واحد درسی (۱۴)، ایجاد زمینه‌های برای آشنایی اساتید با روش‌های نوین و مترقی تدریس (۲۱)، استفاده از محتوای نوین و به روز (۱۵) اشاره شده است. ویژگی‌های مؤثر اساتید بر ارتقاء کیفیت آموزش شامل عنوان‌های فرعی وقت‌شناس بودن، الگو و موفق بودن و ضابطه‌مند و

آموزش مفید باشد. برای مؤسسات آموزشی مهم است که این جنبه‌ها را در نظر بگیرند و برای بهبود مداوم در این زمینه تلاش کنند.

ملاحظات اخلاقی

مطالعه حاضر با کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی همدان به شماره IR.UMSHA.REC.1402.150 مورد تصویب قرار گرفته است.

حمایت مالی

این مطالعه با پشتیبانی مالی دانشگاه علوم پزشکی همدان با شماره طرح ۱۴۰۲۰۵۰۳۳۵۷۳ صورت گرفت.

مشارکت نویسندگان

ندا مهدوی و مهسا سروی، همکاری در جمع‌آوری داده‌ها؛ معصومه صیدی، همکاری در تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ مریم افشاری، تجزیه و تحلیل داده‌ها و نوشتن درفت اولیه مقاله، بررسی و تأیید نهایی؛ حسین عماد ممتاز، نظارت بر طرح.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند، از پشتیبانی مالی دانشگاه علوم پزشکی همدان از این مطالعه تشکر و قدردانی به عمل آورند.

تعارض منافع

هیچگونه تعارض منافی بین نویسندگان این مقاله نیست.

عنوان نیاز به برگزاری دوره‌های تولید و کار با تکنولوژی‌های جدید اعلام گردید و مدیران آموزشی نیز به این موضوع با عنوان سازگاری با تغییرات تکنولوژی و به‌روزرسانی محتوای آموزشی توسط اساتید اذعان داشتند.

از محدودیت‌های این مطالعه به این موضوع می‌توان اشاره نمود که از دیدگاه مدیران در معاونت آموزشی دانشگاه مطالعه انجام نشده است. به طوری که اگر تمامی افراد درگیر در بحث آموزش مورد مصاحبه قرار می‌گرفتند نتایج کامل‌تری به دست می‌آمد.

نتیجه‌گیری

با توجه به این مطالعه می‌توان گفت که کیفیت آموزش در محیط دانشگاهی به مجموعه‌ای از عوامل مهم بستگی دارد. اولین عامل، تعاملات مناسب بین استاد و دانشجو است. این تعاملات می‌توانند شامل ارتباطات مستقیم، بازخورد مناسب و رابطه کلی بین استاد و دانشجو باشند. روش‌های تدریس استاد نیز نقش مهمی در کیفیت آموزش دارد. این شامل چگونگی ارائه مطلب و استراتژی‌هایی است که استاد برای درگیر کردن دانشجویان استفاده می‌کند. استفاده از فنون نوین آموزشی، مانند استفاده از تکنولوژی و روش‌های تعاملی، می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش کمک کند. زیرساخت‌های آموزشی نیز بر کیفیت آموزش تأثیر می‌گذارد. این شامل منابع موجود برای آموزش و یادگیری، مانند کتابخانه‌ها، آزمایشگاه‌ها و منابع دیجیتال است. علاوه بر این، انگیزه و توانمندی اساتید، ویژگی‌های اساتید و دانشجویان نیز نقش مهمی در کیفیت آموزش دارند. این شامل مهارت‌ها، دانش، نگرش‌ها و رفتارهای هر دو گروه است. این یافته‌ها نشان می‌دهند که رویکرد جامع، که به تمام این عوامل توجه کند، می‌تواند در بهبود کیفیت

References

1. Seyedkalan SM, Zahed-babolan A, Moeinikia M, et al. *Quality Culture in Farhangian University: Presenting a Model Based on Grounded Theory*. Strategy for Culture. 2019;11(44):147-170.
2. Damarchili F, Tajari M. *Explaining Internal Factors Upgrading the Quality of Education as Perceived by Students in Branches of Islamic Azad University in Zanjan Province*. The Journal of Modern Thoughts in Education. 2013;8(1):102-87.

3. Keykha A, Abdollahi H, Khorsandi A. *Identifying the factors affecting the quality of education from the viewpoint of higher education specialists and Ph. D. students*. Journal of Management and Planning In Educational System. 2019;12(1):151-82.
4. Motalebifar A, Arasteh H, Navehebrahim A, et al. *The study of the effective factors in formation and development of malfunctioning in Iran's higher education*. Journal of Management and Planning in Educational System. 2016;9(2):9-40.
5. Ebrahimzadeh I, Heydari M. *Effecting factors on management system of open and distance university comparing common universities*. Journal of Iranian Higher Education. 2009; 1(1):57-80.
6. Zamani A. *He recognition and analysis of factors influencing the quality of education in higher education*. Journal of Innovation and Value Creation. 2019;11(6):23-36.
7. Khadivi A, Seyed Kalan SM, Hasan Pour T, et al. *Investigating factors affecting the quality of teaching and learning in Farhangian University (Case study: Ardabil province campuses)*. Journal of Education and Evaluation. 2018; 11(42): 161-185.
8. Kasem N, Pathak KP. *Factors affecting the students' perception on quality education. 2015*. Daffodil International University Journal of Business and Economic. 2015; 8(1): 105-121.
9. Holloway I, Galvin K. *Qualitative research in nursing and healthcare*: John Wiley & Sons; 2016.
10. Morse JM, Richards L. *Readme first for a user's guide to qualitative methods*: Sage publications; 2002.
11. Graneheim UH, Lundman B. *Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness*. Nurse education today. 2004;24(2):105-12.
12. Guba EG, Lincoln YS. *Competing paradigms in qualitative research*. Handbook of qualitative research. 1994;2(163-194):105.
13. Makvandi M. *Investigating the Factors Affecting the Quality of Education and Teaching in Farhangian University from the Student-Teacher Perspective (Case Study: Campuses in Khuzestan Province)*. Journal of Pouyesh in Education and Consultation (JPEC).2020.
14. Meimanat Abedini B, Hamidreza Kamali A. *Identifying and Ranking Factors Affecting the Educational Quality of the Undergraduate Educational Sciences Using the Fuzzy VIKOR Approach (Case Study: University of Mazandaran)*. New Educational Approaches. 2021;15(2):179-94.
15. Abdollahi AKH, Khorsandi A. *Identifying the Factors Affecting the Quality of Education from the Viewpoint of Higher Education Specialists and Ph.D. Students*. Journal of Management and Planning in Educational Systems. 2019; 12(1):151-182.
16. Asadolah K. *Affecting Factors on teaching quality in Farhangian University (Case Study: College of Ardabil)*. Journal of Educational and Scholastic Studies. 2018;7(18):39-70.
17. Yin-Fah B, Syuhaily O. *A Case Study of Student Evaluation of Teaching in University*. International Education Studies. 2011;4(1):44-50.
18. Khodabakhsh A, Taghipour HA. *Analysis of factors affecting the educational program of fourth-generation universities in Iran*. Journal of Research on Management of Teaching in Marine Sciences. 2022;8(1): 266-278.
19. Zamani A. *he Recognition and Analysis of Factors Influencing the Quality of Education in Higher Education*. Journal of Innovation and Value Creation. 2019;11(6):23-36.
20. Jeleč Raguž M, Budimir V, Letinić S. *Students' Perception of Quality in Higher Education: Evidence from the Polytechnic in Croatia*. 2021. p. 333-46.
21. Fariba D, Masoome T. *Explaining Internal Factors Upgrading the Quality of Education as Perceived by Students in Branches of Islamic Azad University in Zanjan Province*. Journal of Modern Thoughts in Education. 2013;8(1):87-102.
22. Motalebifar A, Arasteh H, Navehebrahim A, et al. *The Study of the Effective Factors in Formation and Development of Malfunctioning in Iran's Higher Education*. Journal of Management and Planning in Educational Systems. 2017; 9(17):1-40.

Identifying the Opinions of Students, Professors and Educational Managers Regarding the Factors Affecting the Improvement of the Quality of Education in Hamadan University of Medical Sciences

Sarvi M (MSc)¹, Seidi M (PhD)², Emad Momtaz H (PhD)³, Mahdavi N (PhD)⁴, Afshari M (PhD)^{5*}

¹ Department of Public Health, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

² Assistant Professor of Medical Education, Education Development Center (EDC), Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

³ Department of Pediatrics, School of Medicine, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

⁴ Assistant Professor, Department of Ergonomics, School of Public Health, Occupational Health and Safety Research Center, Center of Excellence for Occupational Health, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

⁵ Social Determinants of Health Research Center, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran

Received: 15 April 2023

Revised: 18 June 2023

Accepted: 06 Aug 2023

Abstract

Introduction: Considering the importance of the quality of education in universities on the growth and development programs of the country, this study aimed to explain the opinions of students, professors, and educational managers regarding the factors affecting improving education quality at Hamadan University of Medical Sciences.

Method: This qualitative study used conventional content analysis to understand the experiences of students, professors, and managers at Hamadan University of Medical Sciences. Participants were selected through purposeful sampling with diversity in considering faculty, educational group, level, age, and gender. The interviews in person included in-depth interviews with 20 students, 8 professors, and 3 educational managers. The responses were analyzed using the Graneheim and Lundman model.

Results: The factors affecting the improvement of education quality from the students' perspective were determined in four main contexts: the professor's teaching method in class, modern teaching techniques, appropriate interactions between professor and student, and the availability of educational infrastructures. The effective factors from the educational managers' perspective were identified in two prominent contexts: the professor's teaching in class and appropriate interactions between professor and student. The effective factors from the professors' perspective were identified in four main contexts: professors' motivation, empowering professors, professors' and students' characteristics.

Conclusion: Improving the quality of education depends on appropriate interactions between professors and students, professors' teaching methods, modern teaching techniques, and educational infrastructures. Also, the motivation and empowerment of professors and the characteristics of professors and students play a significant role in this field. Therefore, to improve the quality of education, educational managers must pay attention to these factors.

Keywords: Experiences, Students, Professors, Educational administrators, Quality of education

This paper should be cited as:

Sarvi M, Seidi M, Emad Momtaz H, Mahdavi N, Afshari M. ***Identifying the Opinions of Students, Professors and Educational Managers Regarding the Factors Affecting the Improvement of the Quality of Education in Hamadan University of Medical Sciences.*** J Med Edu Dev 2024; 19(1): 695 - 706.

*** Corresponding Author: Tel: +988138380398, Email: m.afshari@umsha.ac.ir**